



registrator@naturvardsverket.se

Yttrande över remiss från Naturvårdsverket angående förslag till reviderad nationell förvaltningsplan för vildsvin (NV-02782-19)

Sammanfattning

SLU anser att det är viktigt att metoder utvecklas för att effektivare reglera vildsvinsstammen eftersom vildsvin orsakar stora ekonomiska skador på vall och åker samt att detta måste ske med upprätthållen, god jaktetik.

SLU föreslår att åtling och avledande utfodring tillåts men anser att stödutfodring av vildsvin bör undvikas.

Störst betydelse för att minska stammen har jakttrycket. Ollonår och allt mildare vintrar kommer, liksom på kontinenten, ge ökande vildsvinsstammar oavsett utfodring om inte jakttrycket är högt.

Om målsättningen är att snabbt sänka stammen bör man skjuta alla vildsvin som inte är kultingförande så snart möjlighet till säkra skott ges. Det vore önskvärt att förvaltningsplanen ger goda exempel på samrådsförfaranden på lokal nivå där jakt och jordbruksdrift samverkar istället för motverkar varandras verksamhet.

SLU anser att sektorsansvarig myndighet för viltförvaltning ska bidra med utvecklandet av inventeringsmetoder och index som bättre beskriver såväl stammens storlek som skadornas omfattning.

SLU anser att vildsvinets ekosystemtjänster bör tydliggöras och jämföras med de otjänster som nu behandlas i kunskapsdelen av planen.

Generella synpunkter

Vildsvin gör stora ekonomiska skador på åkrar och framförallt vallar. Där vildsvin har bökats kan det bli så att fodret inte går att skörda alls (Se Viltskadecenters skrift 2010 Besiktning av skador på grödor orsakade av vildsvin, Jordbruksverkets och SCB:s enkätundersökning Viltskador i lantbruksgrödor 2014, JO 16 SM 1502 samt SLU:s undersökningar i SOU 2014:54 (Ericsson & Widemo 2014)). Lokalt kan vildsvinsstammen bli så talrik att problem uppstår med mycket intensivt bökande som riskerar att påverka framförallt jordbruket. Detta bör beaktas vid placering av åtlar. Annan utfodring av vildsvin bör undvikas, och om jakttrycket hålls uppe så att stammen inte överstiger de tätheter som ger upphov till skadligt bök, minskar risken för att denna typ av problem i främst jordbruket uppstår.

Vildsvinets otjänster står i kontrast mot dess ekosystemtjänster och betydelse för biologisk mångfald. Störningen som vildsvinsbök innebär ger möjligheter för många arter att etablera sig i områden där ensartad vegetation annars bildas, och områden som bökats av vildsvin visar generellt högre diversitet i florin än områden som inte bökas (Welanders 2000, Brunet m.fl. 2016). Vildsvin är även, sedan 2018, det klövvilt som fålls i störst mängd (Viltövervakningen 2019) och står för 22% av allt viltkött i Sverige (Widemo m.fl. 2019). I flera län där vildsvinet funnits länge har tillväxttakten stannat av genom reglerande jakt, medan stammen fortfarande växer i andra län (Viltövervakningen 2019). Vildsvinet är genom regeringsbeslut en art med hemortsrätt, dvs ingår som en del av den ursprungliga faunan.

Frågan om utfodring gynnar vildsvinen mer än vad som avskjuts finns det delade meningar om. SLU sammanställde den vetenskapliga litteraturen för effekter av utfodring till Jaktlagsutredningen 2014 (Kvastegård m.fl. 2014; SOU 2014:54). Om inte utfodring ökade överlevnad och delvis reproduktion skulle jägarna inte lägga flera hundra miljoner årligen på att utfodra vilt vintertid. Samtidigt ger den vetenskapliga litteraturen ingen enhetlig bild av att utfodring leder till starkare stammar eller mer skador. Den huvudsakliga orsaken är sannolikt att jägarna kompenserar för effekterna genom att öka avskjutningen. I Sverige skjuter jägare som utfodrar och har vildsvin tre gånger så många vildsvin per hektar som jägare som har vildsvin och inte utfodrar (Widemo & Ericsson 2014; SOU 2014:54). Det finns inte heller något mönster där de länder som har utfodringsförbud (exempelvis Tyskland) har mindre problem med ökande vildsvinsstammar och –skador, snarare tvärtom.

För att en nationell förvaltningsplan för en art som omfattas av allmän jakt ska genomföras så att målen nås är det nödvändigt att planen tar upp relevanta ekosystemtjänster och otjänster för vildsvinen. Under punkt 4. Adaptiv förvaltning måste därmed såväl vildsvinets värde som jaktlig resurs tas upp, som behovet av att reglera stammen och de problem som vildsvinen orsakar. Vidare är det sannolikt helt förödande för planens acceptans hos jägarna att vildsvinens ekosystem-otjänster tas upp detaljrikt under 5. Kunskap, medan vildsvinens ekosystemtjänster enbart tas upp som en bilaga. Det är jägarna som förväntas reglera stammen med

jakt, och all befintlig kunskap pekar på betydelsen av att förvaltningsplaner skrivs så att de uppfattas som balanserade och relevanta för alla viktiga intressenter.

I remissen föreslås under punkt 7.5 att utfodring av vildsvin ska förbjudas. Samtidigt anges under punkt 7.3. att ”förebyggande åtgärder, som avleder vildsvinen från den energitillgång som jordbruksgrödorna utgör, är andra viktiga åtgärder” och under punkt 7.3.2. anges, att ”utfodring kan under vissa förutsättningar fungera avledande, dvs. vildsvinen föredrar utfodringsplatsen framför odlade grödor”. SLU anser att det skulle kunna vara tänkbart att markägare kan ansöka om ”avledande ” utfodring.

Under punkten 7.3 slås fast att det mest effektiva för att reglera stammens storlek är att fälla reproduktiva hondjur. Självklart kommer effekten av ett fällt vildsvin att vara större om ett hondjur fälls, men för att säkerställa att så är fallet kommer många skottillfällen att missas innan man fastställt kön säkert. Istället bör denna text omformuleras till att uttrycka att man inte bör låta bli att skjuta hondjur och koncentrera sig på handjur, vilket ibland sker. Är målsättningen att snabbt sänka stammen bör man skjuta alla vildsvin som inte är kultingförande så snart möjlighet till säkra skott ges. Att utöka jakttiden då sugor är kultingförande innebär dock en ökad risk för att kultingar blir moderslösa, vilket kan innebära ett onödigt lidande.

Under punkten 7.3.1. redovisas olika metoder för levande fångst. Levandefångst kan utsätta djur för omfattande stress, och det finns indikationer på att det även kan påverka köttkvaliteten negativt (Hestvik, 2011. Det vore intressant, att även få synpunkter på den typ av fällfångst som används i vissa östeuropeiska länder, där man använder sig av åtelutfodring av grupper av vildsvin i större fällor, och där djuren först tillvänjs vid en öppen fälla, vilken sedan kan stängas automatiskt och därmed fånga en grupp av djur (där sedan individer kan skjutas eller släppas fria via en ”sluss-funktion”). Dessa fällor/fällor förefaller medföra låg grad av stress för djuren.

Synpunkter från fler intresseorganisationer än de som representerar jakt- och markägarintressen bör erbjudas möjlighet till insyn och delaktighet i vildsvinsförvaltningen.

Förvaltningsplanens viktigaste skarpa förslag, som sannolikt kan göra skillnad och bidra till en ökad avskjutning av vildsvin är Livsmedelsverkets förslag om underlättande av försäljning av vildsvinskött, som beskrivs helt kort.

SLU anser att det saknas en problematisering, förklaring och förstärkning i dokumentet av de delar som beskriver åtgärder som kan öka jaktens påverkan – t.ex. genom att skjuta fler hondjur och inte minst åtgärder som kan underlätta jakt efter samråd mellan jordbruk och jägare. Det vore rimligt att planen ger goda exempel på samrådsförfaranden på lokal nivå – ger exempel eller utvecklar samrådsdokument/kontrakt mm – där jakt och jordbruksdrift samverkar istället för motverkar varandras verksamhet. Här har myndigheten ett stort arbete framför sig.

Vidare bör myndigheten bidra till utvecklandet av inventeringsmetoder och index som beskriver såväl stammen storlek som skadornas omfattning. I sin nuvarande form förs i dokumentet en diskussion baserad på troende kring olika negativa eller positiva effekter av utfodring eller åtling, som saknar vetenskaplig förankring.

Specifika synpunkter

Förord

Här bör även nämnas att vildsvin uppstår viktiga ekosystemfunktioner och har visats sig gynna biologisk mångfald, förslagsvis efter första meningen i stycke två.

5. Kunskap

Sid 8, bör inkludera en redogörelse för vildsvinets värde som resurs och ekosystemfunktioner och påverkan på biologisk mångfald (ex Welanders 2000, Brunet m.fl. 2016, Widemo m.fl. 2019) för att balansera upp det genomgående ganska problemorienterade fokus i den nuvarande texten. Viktigt att beakta av en myndighet som företräder "naturvården".

Sidan 11, summa för skadorna i Södermanland måste blivit fel. Det kan inte vara 17 300 miljoner kr (eller 17 miljarder).

6. Målsättning

Sid 12, den ekonomiska skadan som formulerats i målbilden måste vägas mot biologisk-, jaktlig- och matnytta. Åtminstone de senare två finns formulerat i siffror i diverse SLU-studier.

Sid 12, motivera hur Åtgärds mål om utökad mängd vildsvinskött i handeln mm kan genomföras parallellt med Resultatmål som förutsätter en påtaglig minskning av vildsvinsstammen?

Sid 12, ange i Åtgärds mål, vilken hänsyn som tas till andra intressenter, t.ex. de brukare som ser vildsvinen som en extensiv form av nyttjande, samt t.ex. ekoturism, upplevelseturism?

7.1 Ansvar

Sid 13, vem avgör vilka tätheter som passar i resp landskapstyp? Vilken skala/områdesstorlek är relevant?

7.2 Lokal målstyrd vildsvinsförvaltning

Övervakning – Fastställa stammen storlek:

Sid 14, vad gäller fastställande av stammen storlek. Här finns metod- och kostnadsproblem att lösa till rimliga kostnader – kanske är det bra nog med index?

Tid på året som inventeringen av stammens storlek genomförs kommer att avgöra vad den kan användas till, dvs om den genomförs före eller efter huvudsaklig reproduktionssäsong, jaktsäsong, vinterdödlighet osv – dvs vilken stam ska räknas? Oavsett det, så är det viktigt att påpeka behovet av systematiska inventeringar och deras kontinuitet.

7.3. Minska tätheten med jakt

Sid 14, här saknas en redogörelse för hur stora rovdjur inverkar på vildsvinsstammen, alltså hur en biologisk kontroll skulle kunna tänkas fungera. Vore bra med några formulerade målsättningar om detta.

Sid 14, 3:e stycket – Skjuta suggor under oktober-december, en period då suggorna har färre smågrisar än under januari-maj. Det är sannolikt rätt att det är färre suggor med behövande kultingar under hösten – men hur stor andel av suggorna som har beroende/diande kultingar (>3-4 månader gamla) kan sannolikt kvantifieras. SLU anser att det är bra och viktigt att tydliggöra när under året jakt på suggor är lämpligast, men anser även att det är mycket tveksamt att Naturvårdsverket tämligenoreflekterat accepterar jakt på suggor med de risker som det medför till att kultingförande suggor skjuts.

4:e stycket ”För att öka möjligheten till kontroll är det viktigt att inte utfodra vildsvinen” – Oklart - vad menas med detta? Ökad möjlighet till kontroll över skador, vildsvinsstammen i allmänhet eller dess tillväxt? Rätt använd kan sannolikt utfodring underlätta vissa förvaltningsåtgärder, och stjälpå andra mål. Utfodringens påverkan på vildsvinets demografi och rörelser är i princip utforskat i vetenskaplig bemärkelse, åtminstone under nordiska förhållanden.

Sid 15, 2:a stycket, utöver att skjuta årsunge av... stryk ”står för” ersätt med ”utgör”.

Vaktjakt och smygjakt – Sid 15, 1:a stycket – vad säger/bidrar texten med? I sin nuvarande form ger texten inga svar på vad ”jaga effektivt” betyder.

Jakt med hund – Sid. 16, 2:a stycket: De tre organisationerna... byt ”får” till ”bör” – de kan väl inte bestämma detta?

Sid. 16, 3:e stycket and ”Idealisk vildsvinshund” – Stryk – texten bidrar inte med någon användbar information.

Fångstredskap för levandefångst

Sid 16, en mer korrekt beskrivning är att Naturvårdsverket genomförde testverksamheten tillsammans med SLU och SVA. Dessa tester pågår fortfarande

med SLU som uppdragstagare och de senaste testerna av ett fångstredskap för vildsvin som gav upphov till ett godkänt fångstredskap avslutades 21 april 2015.

Sid 17, det är rimligt att Naturvårdsverket i detta kapitel även reflekterar över kostnadsanpassade jaktarrenden, eller t.o.m. gratis jakt, för att uppmuntra ett intensifierat jakttryck. Överväg en premiemodell, exempelvis där ett fällt vildsvin reducerar jaktarrendet.

7.3.2. Utfodring och fodermedel

Sid 18, stycke 2, hänsyn bör tas till att vildsvinsjakt på vissa håll är ett fokus för markägaren, och en del i det diversifierade brukandet.

I remissen föreslås under punkt 7.5 att utfodring av vildsvin ska förbjudas. Enligt vad som förstås av texten punkt 7.3.2 avses därmed stödutfodring, till skillnad från utfodring i samband med jakt, så kallad åteljakt (punkt 7.3.1). Det är inte helt klart hur detta ska särskiljas - utfodring via åtel måste ske över tid för att vänja djuren vid åtelplatsen, innan jakt kan ske, och detta innebär ju i sig en form av stödutfodring.

Vidare bör avledande utfodring finnas med som skadeförebyggande åtgärd. Dels finns det vetenskapliga belägg, om än inte entydiga, för positiva effekter av avledande utfodring under mjölkmodnad, dels är skador vintertid på vallar ett stort problem för brukare. Under den tiden fungerar avledande utfodring tveklöst. Det handlar om att utfodra med något smakligt, samtidigt som man jagar vildsvinen där man inte vill ha dem.

Slutligen förekommer även utfodring med syfte att gynna annat vilt, vilket dock även kan gynna vildsvin. SLU instämmer i att man i normalfallet bör undvika att aktivt utfodra vildsvin, men anser inte att det är meningsfullt eller möjligt att förbjuda utfodring av en enda art som man samtidigt vill bedriva åteljakt på.

7.3.3 Åtel

Beprövade erfarenheter beskriver att en fungerande jaktåtel måste vara aktiv under lång tid och helst övervakas med viltkamera. Men texten beskriver en fodergiva för 1-2 dygn med högvärdigt foder (majs/ärter/vete). Hur avgörs då var gränsen går mellan åtling och utfodring? Är den gränsdragningen meningsfull att försöka definiera? Hur ska en sådan begränsning övervakas?

Varför anges en gräns på 100 m till främmande jordbruksmark? Vad är skälen till detta och varför en gräns på 100 m?

7.4.1 Vildsvinskött som livsmedel

Sid 19, 2:a stycket, SLU stöder att Livsmedelsverket ska underlätta försäljning av vildsvinskött.

7.4.2. Samverkan

Föreslår att hanteringen av samverkansfrågor uppdras åt viltförvaltningsdelegationerna, där finns en bredare representation än vad som anges här (dvs markägare, brukare och jägare).

7.4.4. Arrendeavtal

Jakt ska vara en form av hållbart nyttjande. Det finns en tendens hos markägare att vilja ha höga jaktarrenden samtidigt som jaktarrendatorn förväntas "skjuta bort" och. "skyddsjaga" vissa djurslag, som t.ex. vildsvin, en form av att både ha kakan (dvs arrendet) och äta upp den (bli av med misshagliga djur). Detta är en viktig problematik att beakta. Höga jaktarrenden kan alltså vara kontraproduktiva om målet är att minska vildsvinsstammen. Se ovan angående premiemodell.

8. Övervakning

Sid 21, sista stycket: Det finns metoder som DNA-analys av spillning och fångst-återfångst-beräkningar som skulle kunna ge uppskattningar av populationsstorlek, men de är sannolikt mycket kostsamma. SLU driver idag flera olika projekt för att utvärdera inventeringsmetoder för vildsvin, bland annat med viltkameror.

Bilaga 1 Historik, biologi och sjukdomar

Vildsvin och rovdjur

Sid 28, tredje stycket, oklar relevans i en förvaltningsplan för vildsvin?

Sid 28, fjärde stycket, detta resonemang bör utvecklas och utgöra en integrerad del i resonemangen och utvecklingen av vildsvinsförvaltningen.

Sjukdomar hos vildsvin

På sidan 30, behövs ett förtydligande i texten. Här beskrivs att instruktioner beträffande biosäkerhet vid jakt i andra länder finns att hämta på SVA:s hemsida. "Detsamma gäller utländska gästjägare som besöker Sverige". Hur sannolikt är det att utländska gästjägare kommer att inhämta information från SVA:s hemsida? Hur vidarebefordras informationen till dessa personer?

Vildsvinets ekosystemtjänster

Sid 32, andra stycket, förtydliga att de studier som gjorts i Sverige (Welanders 2000, Brunet m.fl. 2016) visar att vildsvinets bökande ökar den biologiska mångfalden.

Bly i ammunition

Sid 36. Beskrivningen är inte korrekt, utan ska lyda ”Allt blodsprängt kött och därutöver till synes opåverkat kött i en radie av 10 cm runt den redan putsade sårkanalen ska avlägsnas. Alternativt används blyfri ammunition. Blyhaltiga räntor och slaktavfall som putsats bort måste hanteras så att vilt och hundar inte kan komma åt det, för att förhindra blyförgiftning.

Bilaga 3 Vägledning avseende jaktlagstiftning

Skydds jakt på myndighetsinitiativ – tvångsjakt

Sid 38, definiera vad som är otillräcklig jakt. Tvångsjakt står i direkt konflikt med de markägare som nyttjar vildsvinet som en jaktlig resurs. Vilka juridiska överväganden har gjorts? I grunden bör en myndighet beakta och uppmuntra alternativa brukandeformer.

Vidare finns redan denna möjlighet med dagens lagstiftning; det handlar bara om att tillämpa den.

Referenser

Brunet J, Hedwall P-O, Holmström E, Wahlgren E (2016). Disturbance of the herbaceous layer after invasion of an eutrophic temperate forest by wild boar. *Nordic Journal of Botany* 34, 120–128.

Ericsson, G. & F. Widemo. 2014. Undersökning om jordbruksarrendatorer och vilt. I *Vildsvin och viltskador – om utfodring, kameraövervakning och arrendatorers jakträtt*. SOU 2014: 54, bilaga 8. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2014/07/sou-201454/>

Hestvik, G., Malmsten, J, Felton, L, Gustavsson, M, Ågren, E, Hård af Segerstad, C. 2011. Test av fångstredskap avseende levandefångst av vildsvin. Slutrapport. Diariernr SVA 666/09. SVA

Jordbruksverkets och SCB:s enkätundersökning Viltskador i lantbruksgrödor 2014, JO 16 SM 1502

Kvastegård, Widemo F, Ericsson G (2014). Litteratursammanställning – Effekter av utfodring av klövvilt. I *Vildsvin och viltskador – om utfodring, kameraövervakning och arrendatorers jakträtt*. SOU 2014: 54, bilaga 7. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2014/07/sou-201454/>

Welander J (2000). Spatial and temporal dynamics of wild boar (*Sus scrofa*) rooting in a mosaic landscape. *Journal of Zoology* (London) 252, 263–271.

Widemo, F. & G. Ericsson. 2014. Utfodring och attityder till utfodring i Sverige. I *Vildsvin och viltskador– om utfodring, kameraövervakning och arrendatorers jakträtt*. SOU 2014: 54, bilaga 6. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2014/07/sou-201454/>

Widemo F, Elmhagen B, Liljebäck N (2019). Viltets ekosystemtjänster- en kunskapssammanställning till stöd för värdering och förvaltning. 163 sidor. Naturvårdsverkets rapportserie. <https://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6800/978-91-620-6889-9/>

Viltskadecenter 2010. Besiktning av skador på grödor orsakade av vildsvin

Viltövervakningen (2019). Svenska Jägareförbundets viltövervakning. www.viltdata.se

Beslut om detta yttrande har på uppdrag av rektor fattats av dekan Göran Ståhl vid fakulteten för skogsvetenskap, SLU, efter föredragning av koordinatör Fredrika von Sydow. Innehållet har utarbetats av professor Magdalena Jacobson vid institutionen för kliniska vetenskaper, forskare Carl-Gustaf Thulin och universitetsadjunkt Madeleine Högberg vid institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi, professorerna Petter Kjellander och Henrik Andrén, forskare Gunnar Jansson, doktorand Evelina Augustsson vid institutionen för ekologi, universitetslektor Fredrik Widemo vid institutionen för vilt fisk och miljö, konsulent Henrik Thurfjell vid Artdatabanken, universitetsadjunkt Johan Lindsjö vid institutionen för husdjurs miljö och hälsa samt prodekan Margareta Emanuelson vid fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap.

Göran Ståhl

Fredrika von Sydow